

УДК 398(477.85)“186”(092)

Хельга Штайн
(Хільдесхайм, Німеччина)

ЛЮДВІГ АДОЛЬФ ШТАУФЕ-СИМИГИНОВИЧ –
ФОЛЬКЛОРИСТ, ЕТНОГРАФ ІЗ БУКОВИНИ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ *

У статті йдеться про долю відомого етнолога, фольклориста, письменника, перекладача і громадського діяча, вихідця з Буковини Людвіга Адольфа Штауфе-Симигиновича. На основі опрацювання архівних матеріалів, тогочасної періодики та численних рукописів авторка визначає внесок фольклориста в розвиток знань про українські землі Буковини в другій половині ХІХ ст.

Ключові слова: Людвіг Адольф Штауфе-Симигинович, коронний край Буковина, австро-угорська монархія, народна проза, ідентичність, регіональна специфіка.

В статье речь идет о судьбе известного этнолога, фольклориста, писателя, переводчика и общественного деятеля, выходца с Буковины Людвиг Адольфа Штауфе-Симигиновича. На основании исследования архивных материалов, периодики того времени и большого количества рукописей автор определяет вклад фольклориста в развитие знаний об украинских землях Буковины во второй половине ХІХ ст.

Ключевые слова: Людвиг Адольф Штауфе-Симигинович, коронный край Буковина, австро-венгерская монархия, народная проза, идентичность, региональная специфика.

The article covers the destiny of Ludwig Adolf Staufe-Simiginowitsch, a famous ethnologist, folklorist, writer, translator and public figure, a native of Bukovyna. On the base of researching the archival materials, periodicals of that time and numerous manuscripts, the authoress determines the contribution of the folklorist to evolving the knowledge

* Стаття друкується за виданням: Romania occidentalis – Romania orientalis. Volum omagial dedicat Prof. univ. Dr. / Festschrift für Ion Taloş. Editat de A. Branda, I. Cuceu. Editura Fundaţiei pentru Studii Europene. Editura Mega. – Cluj-Napoca, 2009. – S. 617–633.

on the Ukrainian lands of Bukovyna in the mid- to late XIXth century.

Keywords: Ludwig Adolf Staufe-Simiginowitsch, Crown Land Bukovyna, Austrian-Hungarian monarchy, folk prose, identity, regional specificity.

У багатьох бібліографічних покажчиках [3; 4, S. 352; 10; 29; 37, S. 86–97; 40, S. 376–393; 42; 49] ім'я Людвіга Адольфа Штауфе-Симиґиновича як письменника, перекладача й журналіста або возвеличується, або розвінчується, але вичерпних розвідок про нього як про фольклориста та етнографа Буковини, яка тоді тільки ввійшла до складу великої Австро-Угорської монархії¹, немає.

Л. А. Штауфе народився 28 травня 1832 року в місті Сучаві (Румунія) і був насамперед буковинцем. Його батько Симиґинович був українцем, а мати, вроджена Анна Ключ, – німкенню, родина якої виїхала з Вюртемберга. Саме через її вплив він спершу почував себе буковинським німцем [20, S. 13]. Як і багато його сучасників, він узяв собі псевдонім – Л. А. Штауфе. Згодом політичні умови, пов'язані з румунськими націоналістами, змусили його згадати про своє українське походження, відтоді він послідовно почав ставити прізвище Симиґинович до або після обраного псевдоніму.

Його життєвий шлях можна поділити на кілька періодів. Перший – навчання та початок трудової діяльності в Чернівцях (1849–1851); другий – навчання у Відні (1852–1856), потім було вісімнадцять років викладання в австро-угорському місті Брашові (1858–1876); третій період – після 1876 року – це повернення до Чернівців і ведення активної викладацької, наукової та журналістської діяльності.

У «Звіті імператорського управління у справах викладачів у Чернівцях з 1870/71 по 1895/96 навчальні роки» за 1876–1877 навчальний рік чіткою канцелярською мовою зафіксовано таке: «Згідно з постановою імператорського міністерства культури та освіти від 24 серпня 1876 року під номером Zl 13160

призначити викладача римо-католицької гімназії у Брашові Людвіга Адольфа Симигиновича завідувачем імператорського управління освіти у місті Чернівцях. Згаданий Симигинович народився в Сучаві на Буковині 28 травня 1832 року, належить до римо-католицької конфесії, закінчив середню школу в Чернівцях, опісля як вільний слухач відвідував лекції в університеті міста Відня. Після цього згаданий Симигинович був кандидатом на посаду вчителя середньої школи в Чернівцях у 1849 році, потім, 1851 року, працював ад'юнктом у тому самому закладі, у 1852–1856 роках був викладачем в училищі в одному з районів Відня – Шоттенфельд, у 1858 році – учителем, у 1858–1859 роках він став викладачем римо-католицької гімназії в місті Брашові. Згаданий Симигинович склав іспити з географії та історії як основного фаху, а також з німецької мови як додаткового для викладання в угорських середніх школах перед імператорською угорською екзаменаційною комісією в університеті міста Клаусенберга в 1876 році».

З його першого періоду проживання в Чернівцях ми знаємо, що зацікавлення Л. А. Штауфе політикою почалося з листівки про революційні події в Чернівцях. Тоді йшлося про від'єднання Буковини від Галичини. Сповнена патріотизму генерація, яка виросла на буковинських землях під владою австрійського імператора, прагнула визнання й робила все, щоб прославити свою малу батьківщину, її переваги та досягнення в межах її кордонів та поза ними. Ці дві тенденції – любов до Буковини та відкриття Заходом Буковини – визначили всю подальшу діяльність молодого буковинського інтелігента аж до початку Першої світової війни.

Найімовірніше, ще в досить юному віці Л. А. Штауфе ознайомився з дитячими казками братів Грімм. Так само його вразив і багатий матеріал тірольських братів І. та Й. Цінгерле. З неабияким захопленням він збирав казки та легенди в місцевих німців. Незабаром він виявив їхні спільні теми й мотиви з

казками братів Грімм. «Я відчув у собі потяг збирати німецькі казки Буковини уже навіть тому, що переселення німців розпочалося після 18 року <...> і ті казки, які побутують серед них, зберегли традиції німецьких земель, зокрема Вюртемберга та Бадена, вони з деякими варіаціями знову згадуються в багатьох зібраннях німецьких казок, і я полишив свої заплановані справи і взявся з великим завзяттям до збирання румунських народних казок»². Цей досвід 20-річного юнака став визначальним для всієї його наступної збирацької та видавничої роботи. Свої завдання й поле діяльності він описував так: «Збирачів як таких знайти нелегко: робота на цій ниві, яку без цього можна було б назвати лише невеликою, здійснюється винятково представниками інших держав. І це повною мірою свідчить про те, що скарб казок румунського народу містить значну кількість оригінального матеріалу і не допустить до себе жодного збирача з романського регіону»³. І Л. А. Штауфе мав рацію. Перші записи румунської народної прози, якщо не брати до уваги десяти опублікованих 1831 року текстів Т. Чіпаріу [1, S. 55 f; 28, S. 65–105] і шести текстів у перекладі угорською мовою Я. Зайка [1, S. 52; 13], побачили світ здебільшого в збірках оповідань виключно німецькою мовою, як, наприклад, братів А. та А. Шотт у місцевості Банат [39; 47], Ф. Оберта [1, S. 114; 31] та інших мешканців Трансильванії. У цьому списку є також ім'я Л. А. Штауфе з його збіркою румунських казок німецькою мовою. Очевидно, його книга була укладена між 1849 і 1852 роками, коли Л. А. Штауфе працював учителем у середній школі в Чернівцях. Перші найбільші румунські збірки, імовірно, з'явилися лише в другій половині XIX ст.

За зразком братів Грімм і братів Цінгерле Л. А. Штауфе записав та опрацював 48 казок і оповідей, не зазначивши, однак, їхніх джерел. Він закінчив роботу над чистовим варіантом свого рукопису, який розпочато словами «Чернівці, грудень 1852 року». Йоганес Больте повідомляє, що Л. А. Штауфе пере-

дав своє зібрання 1852 року імператорові Францу Йозефу I. Цю інформацію Й. Больте ⁴ [2; 5, S. 84–88, 179–181], найімовірніше, отримав від удови Штауфе, яка могла й помилятися. Приводом для передачі дару міг бути приїзд імператора 1851 року до Чернівців. Однак рукопис завершено у грудні 1852 року. Немає інформації і про надходження рукопису до архіву Австрійської національної бібліотеки.

Без будь-яких коментарів у 1853 та 1855 роках Й. В. Вольф надрукував у першій і другій частинах «Журналу з міфології та народознавства» («Zeitschrift für Mythologie und Sittenkunde») десять текстів [35, S. 114]. Посередниками в процесі надходження текстів до геттінгенського журналу могли бути Т. Ферналекен чи Йозеф Цінгерле, останній часто там друкувався.

Ще до переїзду до Відня Л. А. Штауфе публікував свої вірші, оповідання й новели в газетах і журналах Австрії та Німеччини, зав'язуючи тим самим численні літературні знайомства й товариські відносини, – контакти, які він у віденський період свого життя розширюватиме та плекатиме. Тут він здобув прихильність знаного на той час професора Теодора Ферналекена (1812–1907), відомого прибічника ідеї навчання вчителів, за рекомендацією якого Л. А. Штауфе був прийнятий на посаду викладача в училищі в одому з районів Відня – Шоттенфельді. Йому також пощастило отримати одну із чотирьох стипендій для кандидатів на посаду викладача й відвідувати лекції з історії професора Йозефа Ашбаха ⁵ та географії професора Фрідріха Сімоні. Він писав багато новел, щоденні хроніки й театральні рецензії, а 1855 року видав у Відні збірку віршів «Вітання батьківщині з Нижньої Австрії» (*Heimatsgrüße aus Niederösterreich*). Можна припустити, що саме через неї від Л. А. Штауфе відвернувся його покровитель Т. Ферналекен. Імовірно, життя в колі друзів-літераторів йому стало настільки чужим, що він навіть думав залишити викладання. 11 червня 1856 року він писав до

поета Кайетана Керрі [9, S. 468–469], видавця журналу «Iris» («Iris»): «Якщо Ви хочете щось про мене знати, то я можу Вам повідомити, що я почуваюся геть пригніченим і розбитим; мій покровитель Ферналекен став для мене тираном, він конче хоче знати, який я дав йому для цього привід, а я не знаю жодного, окрім моїх вітань батьківщині, які позбавили його сну, тому що, опублікувавши їх, я не скористався його порадами, які він дав мені півтора роки тому <...> Я мав намір стати журналістом, бо прихилитися перед кимось я не можу, і не можу, щоб мною керували інші, – це повністю суперечить моєму характерові»⁶.

Т. Ферналекен багато зробив для розвитку й підтримки педагогічної освіти, і можна зрозуміти, що він не міг змиритися з тим, що його учень уже під час завершення свого навчання надумав обрати інший шлях. Усе ж таки 1856 року Л. А. Штауфе склав імператорській науковій комісії у справах училищ іспити на викладача училища й восени 1857 року отримав місце вчителя державної гімназії в Чернівцях⁷. Т. Ферналекен, який був другом Я. Грімма та Л. Уланда, мав певний вплив і на фольклористичні наукові інтереси Л. А. Штауфе, імовірно, саме він сприяв і у згаданій вище справі, пов'язаній з публікацією казок у щойно заснованому «Журналі з міфології та народознавства». Саме в цей час Т. Ферналекен готує свої «Альпійські легенди» (*Alpensagen*) (Відень, 1858) і «Міфи та звичаї народу Австрії як внесок у німецьку міфологію, народну поезію та народознавство» (*Mythen und Bräuche des Volkes Österreichs als Beitrag zu deutschen Mythologie, Volksdichtung und Sittenkunde*) (Відень, 1859); 1863 року вийшли друком «Легенди та казки з Альп» (*Sagen und Märchen aus den Alpen*). У примітках до них Т. Ферналекен не подав джерело походження текстів, а також численні варіанти, дотримуючись думки, що у випадку казок ця інформація не така вже й важлива, оскільки казкові мотиви мандрують з одного місця до іншого.

Л. А. Штауфе перейняв фольклористичні імпульси, як він сам зазначав, від братів Ігнація та Йозефа Цінгерле, які 1852 року видали «Дитячі казки з Тіроля» (*Kinder- und Hausmärchen aus Tirol*), а 1856 року – «Дитячі казки з Південної Німеччини» (*Kinder- und Hausmärchen aus Süddeutschland*). Окрім прагнень своїх друзів створити в Буковині власну літературу та пресу, оточення, до якого він входив у студентські роки, підтримувало зв'язки з найвидатнішими тогочасними германістами та фольклористами, що сприяло формуванню з вчителя-початківця також і фольклориста, якого ми бачимо в його пізніших культурно-історичних та етнографічних працях.

Після річного проживання в Чернівцях Людвіг Адольф Симинович (як викладач він фігурує під своїм офіційним іменем [17]) отримав постійне місце викладача в римо-католицькій гімназії в Брашові. Він читав географію, історію та німецьку мову, загалом 18 годин⁸. Згодом він одружився з мешканкою Брашова Терезою Гольдшмідт і до 1876 року продовжував тут працювати. У Трансильванії Л. А. Штауфе почував себе як у вигнанні⁹ й усіяко намагався підтримувати тісний зв'язок з Буковиною. Певною мірою це йому вдавалося завдяки публікаціям своїх праць з географії, історії, літератури в низці газет та журналів як у тій державі, де він проживав, так і поза її межами [11, S. 222; 32, S. 55; 46, S. 2; 53, S. 375–378]. Водночас він став постійним членом імператорських географічного та зоолого-ботанічного товариств у Відні і дійсним членом трансильванського об'єднання з країнознавства в місті Сібіу¹⁰.

Із численних його розвідок з літератури слід виокремити «Румунські поети в перекладах зі збереженням форм та метрик оригіналів» (*Romanische Poeten in ihren originalen Formen und metrisch übersetzt von L. Simiginowicz-Staufe*). У вступі, окрім усього іншого, Л. А. Штауфе пояснює, на якому рівні він володів румунською: «Коли я взявся за перші переклади, то здійснювалися вони на основі моїх дуже посередніх

знань румунської мови, яку я як німець і як українець у такій багатомовній місцевості, як Буковина мав змогу вивчати як обов'язковий фах ¹¹ ще в школі» [36]. Для цього видання до розділу «Народні пісні» Л. А. Штауфе відібрав разом із 21 румунським автором також 10 віршів зі збірки «Дойна і лілії з долини» (*Doine și lacramioare*) В. Александри, вичерпно пояснивши принагідно поняття «хора» (*Hora*) і «дойна» (*Doina*). Таким чином, Л. А. Штауфе прагнув не просто подати зразки текстів, але й наголосити на тому, що на околицях монархії розвивається бурхливе літературне життя, від якого можна чекати будь-яких несподіванок ¹² [16, S. 652–656; 27; 33].

Серед низки його праць періоду проживання в Брашові варто виокремити переробку балади про жертвоприношення під час зведення споруди «Майстер Маноле» (*Meșterul Manole*) під назвою «Будівництво монастиря, оповідь з румунського народного життя» (*Der Klosterbau, Erzählung aus dem rumänischen Volksleben*). У передмові він пише: «Якщо критично подивитися на всі оповіді румунського народу, то знайдемо лише кілька творів такої поетичної вартості, як той, у якому розповідається чудова легенда про спорудження монастиря на річці Арджеж. Подання легенди у формі, розрахованій на широке сприйняття, було покликом моєї душі. І я був такий щасливий, утіливши це своє бажання, і на цих сторінках легенда про будівництво монастиря на річці Арджеж побачила світ у формі новели». І як правомірно висловив жаль І. Талос [48], тут Л. А. Штауфе знову не вказав джерела її походження.

У контексті бурхливого культурного розвитку Буковини варто зупинитися на значній кількості літературних публікацій Л. А. Штауфе-Симигиновича, його роботі в німецькомовній пресі [12; 18, S. 113–116; 25, S. 5–6; 52]. Тут ми обмежимося лише фольклористичними працями, яких було не так уже й багато протягом періоду проживання в Брашові, як, наприклад, стаття «Липовани в Буковині» [15, S. 361]. Це спроба в

малому обсязі (5 сторінок) ознайомити Західну Європу з етнічною групою Буковини. Опис місцевості та людей здійснено за тим самим планом, що його він пізніше використовує у своєму зібранні «Етнічні групи Буковини» («Die Völkergruppen der Bukowina») і який було створено ним у результаті роботи з документами та на основі власних спостережень.

Протягом століття відбувався бурхливий розвиток освіти і культури на Буковині. Насамперед необхідно відзначити збільшення кількості шкіл усіх рівнів. Важливим питанням, яке порушувалося на сесії першого буковинського ландтагу 1861 року, була шкільна система та виділення стипендій для учнів, які їх потребують. У 1873 році працювало вже три гімназії: перша заснована 1808 року в Чернівцях, де 1849 року кафедрі румунської мови і літератури очолював Арон Пумнул, друга – у Сучаві, а третя – у Радівцях. У 1870 році функціонувало 108 шкіл, ще 104 споруджувалося. У 1890 році мало працювати 299 шкіл, 96 із них – румунські, а 54 – з іншими регіональними мовами викладання. Якщо ще 1866 року Л. А. Штауфе скаржився на брак викладацьких кадрів¹³, то вже 1870 року в Чернівцях було створено імператорський заклад з підготовки викладачів, куди запросили працювати й Л. А. Штауфе [51].

У 1875 році в Чернівцях було засновано Університет імені Франца Йозефа [24]. З цієї нагоди Л. А. Штауфе, перебуваючи ще в Брашові, знову зібрав своїх літературних друзів з Австрії та Буковини, і вони разом з М. Амстером видали «Поетичний альбом. Урочистий подарунок на честь святкування столітнього ювілею об'єднання герцогства Буковина з Австрійською імперією та відкриття Університету в Чернівцях» (*Poetische Gedenkbuch. Festgeschenk zur Feier des hundertjährigen Jubiläums der Vereinigung des Herzogthums Bukowina mit dem Österreichischen Kaiserstaate und der Inauguration der Universität in Czernowitz*).

Із заснуванням Університету наукові студії в усіх напрямках отримали стимул для подальшого розвитку в регіоні. Дослідження з природничих та історичних наук могли здійснюватися вихідцями з регіону. Особливі досягнення в них були у фольклористичних та етнографічних працях. «Усі народи та етнічні групи багатомовного регіону знайшли своїх дослідників. Вивченням румунів займалися Сбіера, Маріан, Симигинович, І. Берар, Д. Дан, І. Іесан, Н. Нору, Г. Тамаяга, художниця Августа Кохановська та ін. Про українців писали Федькович, Купщанко, Василь Козарищук, Симигинович, Олександр Монастирський, Р. Ф. Кайндль та ін.» [30, S. 57–69].

У 1876 році Л. А. Штауфе повернувся до Чернівців. Не маючи достатньо матеріалу для проведення нових досліджень, він взявся за його збирання. І знову, на жаль, він не вказував, коли, як і від кого записав певні відомості й тексти. У своїх описах гуцулів він лише згадує про численні відвідини їхніх дальніх сіл та хат [43]. Л. А. Штауфе складав карти своїх мандрівок, своєрідний подорожній журнал, з якого він потім міг брати матеріал для подальших досліджень. Так, у листі до К. Е. Францоza у зв'язку зі своїми новелами він писав: «з моєї мапи подорожей (поїздка на південь Буковини)»; «з моєї мапи мандрівок (Грайфенштайн)»¹⁴ [21, S. 140–146; 41, S. 378–393].

Можна припустити, що Л. А. Штауфе заохочував своїх учнів приносити йому матеріал, так само, як Іон Г. Сбіера та Сіміон Флоря Маріан збирали матеріал у своїх учнів та колеґ по гімназії [1]. Так з'являлися численні публікації окремих статей і літературних обробок у різних календарях, журналах та газетах у всьому німецькомовному просторі. Тому збирання та оцінка тематично розрізаних праць Симигиновича потребують ґрунтовної, трудомісткої дослідницької роботи із тогочасною німецькомовною пресою.

Так, з листування з К. Е. Францозом відомо про два томи румунських казок, які він уклав уже 1867 року. Однак, незва-

жаючи на наполягання К. Е. Францоza, їх він так і не надрукував. «Стосовно Вашого шановного запиту щодо того, які національні риси моїх буковинців притаманні народним казкам, дозволю собі висловитися, що ті коріняться як в українському, так і в румунському народному житті. Варто, однак, зазначити, що власна позиція цих двох націй, які впродовж багатьох-багатьох років були майже невіддільними одна від одної і які, проте, сьогодні, у часи піднесення національної свідомості, виявляють себе через помітні й відчутні відмінності, дала підстави для розповідей румунами українських народних казок Буковини, і навпаки, румунські елементи можна також віднайти й серед українських казок. Таке поєднання народних елементів ускладнило їх сприйняття, і незаангажований збирач міг зарахувати ці твори саме до буковинських народних казок, так як робив це я. Це не німецькі казки; це українські та румунські казки, їхнє національне, автентичне походження чітко впізнавалося завдяки окремим віршам, які в них час від часу з'являються, і якого при передачі від одного народу до іншого, звичайно ж, бракує»¹⁵.

Знову й знову Л. А. Штауфе публікує у 80-х роках ХІХ ст. в буковинських газетах та журналах окремі казки різних етнічних груп, які, на жаль, не мають вичерпних бібліографічних даних, як, наприклад, «Рутенські * казки» (*Ruthenische Märchen*) [7, S. 15–20], «Гарні заручини, кому? Дві веселі народні казки з Буковини» (*Trau schau, wem? Zwei lustige Volksmärchen aus der Bukowina*) або «Історія та картини з усіх усюд» (*Geschichten und Bilder aus nah und fern*) та ін.¹⁶

У додатку з фейлетонами до «Чернівецької газети» Л. А. Штауфе розміщував свої «Культурно-історичні студії». Як виявилось, ці культурно-історичні та етнографічні студії для такого виду їх розповсюдження мали найприйнятнішу

* Мається на увазі українські казки.

форму. Так з'явилася, наприклад, стаття «Великдень у Буковині»¹⁷. Приводом для її написання стало святкування Пасхи римо-католиками та православними в 1882 році в один день за старим та новим календарем. Л. А. Штауфе описує, як святкується Великдень у католиків – поляків і німців, і у православних – румунів та українців. Віра, соціальне становище та часто доля іммігрантів змушують вдатися до пошуку як аналогій, так і відмінностей. Л. А. Штауфе повідомляє про домашні приготування до свят, про традиції Страсного тижня, Посту, походу до церкви на Страсну суботу та святкові страви. Оскільки ця стаття вийшла в літературному додатку до газети, їй бракує будь-яких наукових фактів, тому вона слугує лише джерелом загальної інформації. Орієнтуючись на зв'язок *Схід – Захід*, він одразу після того пише статтю «Святкування Великодня в Альпах».

Іншим прикладом можуть бути надруковані в літературному додатку до газети «Спогади зі старих Чернівців», де, серед іншого, автор детально розглядає дозвілля всіх прошарків міста Чернівців – суботні прогулянки, змагання зі стрільби, музичні зустрічі тощо [8].

Протягом чернівецького періоду Л. А. Штауфе вдалося надрукувати дві великі збірки фольклорних творів.

У 1885 році Л. А. Штауфе-Симигинович видав книжку «Народні легенди з Буковини». Намір збирача полягає в тому, щоб «донести усім колам інтелігенції народнопоетичне слово нашого національного роду». Навіть у цьому випадку він виступає першопрохідцем на новій для своєї батьківщини ниві. «Це перша спроба в цьому напрямі! Як мало людей здогадуються про існування того скарбу легенд, який лежить захований у лоні буковинців! Моя книга зовсім не претендує на те, щоб вичерпно висвітлити предмет». Загалом видання містить 120 легенд, 41 з яких він назвав «румунськими» [14, S. 233–242]. Що стосується їхнього походження, то у присвяті зазначено: «По-

діл легенд за їхнім національним походженням видався мені потрібним також через те, що часто трапляються варіанти одного й того самого сюжету, які не завжди належать одному й тому самому народові. Такий підхід видався мені стосовно до народів чеснішим і справедливішим, оскільки він відбиває відмінність між “свій” та “чужий”. Якщо ж у всіх цих випадках основним є принцип “кожному своє!”, то те, яким чином слід розуміти цю національну належність, здається мені не зовсім зрозумілим. Чи, може, тут ідеться про оповідача або якусь етнічну чи локальну групу, у межах якої розповідаються ці варіанти?». Під кожною назвою Л. А. Штауфе позначав лише етнічну належність легенди, наприклад: «Монастир Путна» – *Kloster Putna* (румунська) [14, S. 6]; «Відображення у джерелі» – *Das Bild im Brunnen* (українська) [14, S. 8], «Турецька гора» – *Der Türkenberg* (німецька, румунська і українська) [14, S. 9]. На жаль, тут, як і в решті його праць, відсутні відомості про інформантів, місце та час запису легенд.

Найбільшою збіркою Л. А. Штауфе стали «Малоросійські пісні» (Лейпциг, 1888) – перше велике зібрання українських народних пісень у перекладі німецькою. У 1859 році Ернст Рудольф Нойбауер, видавець першої німецької газети в Чернівцях, доручив українському поетові Осипу Федьковичу перекласти українські народні пісні німецькою мовою. Однак останній піддався вмовлянням своїх колег-письменників Антона Кобилянського та Костянтина Горбала відмовитися від створення таких переспівів і написати натомість власні поетичні тексти [19]. Збірка Л. А. Штауфе, яку було видано 1888 року в Лейпцизі, містила 248 коломийок (танцювальних пісень). Така їхня назва, як зазначив сам збирач, походить чи від назви населеного пункту Коломия, чи від назви танцю «Коло». Це переважно 4–8-рядкові танцювальні пісні, які Л. А. Штауфе назвав «осянням миттевості». Мелодії, на які виконувалися коломийки, як уважає Л. А. Штауфе, найпо-

ширеніші саме в Галичині та Буковині. Друга частина видання містить думи, думки. Дума, чи думка, – це розповсюджені пісні, які виконувалися професійними вуличними співцями на перехрестях чи в будинках господарів під супровід музичного інструмента. Вони сповнені туги й нагадують про важку історію країни, про турецьке панування, кріпацтво та ганебну залежність¹⁸. У другій частині вміщено 42 тексти. У першій пісні, наприклад, розповідається про доручення козака своєму коневі розповісти його матері, як він щасливо одружився, пишно прикрашений зеленими трояндами. Як і в багатьох інших піснях, у цьому тексті відбувається несподіваний поворот, а далі – кінцівка: мати має розвіяти жменю піску по скелі, і коли з нього проросте трава, син повернеться. Цей заповіт козака нагадує заповіт пастуха в румунському тексті «Ягнятко» (*Miorița*). Серед інших сюжетів записаних творів можна назвати такі: віроломна дружина, невірна дружина, сестра, яка підмішує отруту, знову віднайдений брат, викрадена дівчина тощо. Близькими до легенд у Л. А. Штауфе є дві пісні про гайдука Олександра Добожа, у примітках до яких він, зазначаючи про їхнє поширення, указує на спільне та подібне між піснею та легендою¹⁹.

Незважаючи на те що Л. А. Штауфе був збирачем казок, легенд, пісень та звичаїв, його можна назвати також етнографом, при цьому йому дуже стали в нагоді отримані ним знання з історії та географії.

Тоді як збирання старовини вважається феноменом ХІХ ст., описи країн, людей в етнографічному аспекті є феноменом ХVІІІ ст., що мало на меті використання отриманих знань для вправного й корисного ведення господарської діяльності.

Однією з найвпливовіших осіб на Буковині був барон Карл фон Енценберг родом із Трансильванії. У 1778 році він узяв на себе функції управителя Буковини. Здавалося, він як ніхто підходив для виконання цих обов'язків, оскільки володів

румунською мовою. Він знав їхні звичаї, традиції та побут. Він намагався отримати інформацію про життя народу за допомогою власних спостережень і сам вишукував самітні господи, щоб дізнатися про становище та потреби мешканців краю. Уже через півтора роки після свого призначення він написав п'ять доповідних записок до центральних відомств у Відні, у яких описав становище Буковини та запропонував відповідну програму реформ. Саме ці записки можна вважати першими етнографічними описами Буковини.

У першій половині XIX ст. саме румун Йон Будаї-Деляну, який очолював імператорську раду міста Львова і був перекладачем для Буковини, уклав німецькою мовою офіційну заяву «Короткі зауваги щодо Буковини» (*Kurzgefaßte Bemerkungen zur Bukowina*). Г. Асачі (тоді – професор у місті Ясси) 1868 року віднайшов у Львові цей рукопис, придбав його через Міністерство освіти та передав Бухарестській державній бібліотеці²⁰.

Іншим завданням країнознавчого, ретельного етнографічного опису в другій половині XIX ст. були національні проблеми Австро-Угорської імперії, яка об'єднувала кілька країн. На часи діяльності Л. А. Штауфе припадає укладення компромісної угоди 1867 року між Австрією та Угорським королівством, куди входили також Трансильванія, Хорватія та Славонія. Як наслідок, в Угорщині 1868 року було прийнято толерантний, ретельно розроблений закон про національності, якому, однак, прямо суперечив офіційно здійснюваний курс на мадяризацію. Тут виникли різні національні питання, якщо не вдаватися до подробиць, то, наприклад, румунське питання в Трансильванії і його польсько-український антипод у Галичині. У листах Л. А. Штауфе до К. Ф. Францоza ці теми порушуються, але лише побіжно, у деталях вони не висвітлюються. У своїх працях Л. А. Штауфе намагався здійснювати нейтральний, багатий на факти і змістовний виклад.

Завдяки новій системі освіти, яка почала швидко розвиватися із середини XIX ст., у межах різних етнічних груп сформувався прошарок інтелектуалів. У національній свідомості всіх представників різних етнічних груп була закріплена орієнтація на щонайкраще представлення свого народу. Усі буковинські автори цього покоління навчалися у Відні й знали весь світ, а що найголовніше – міжетнічні проблеми своєї багатонаціональної держави. Через бажання якомога краще презентувати власну державу та її населення вони прагнули отримати об'єктивні знання про країну, відкинути всілякі стереотипи, щоб сприяти кращому порозумінню між народами та формуванню позитивного іміджу їхньої держави.

З метою такого міжнаціонального порозуміння кронпринц Австрії Рудольф у 80-х роках XIX ст. розпочав роботу над фундаментальним дослідженням про народи, які населяли Австро-Угорщину. У 1887 році побачили світ перші два томи праці «Австро-Угорська монархія у слові і зображенні» (*Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild*). (Том «Відень» вийшов 1886 року). До 1902 року видано за географічним принципом наступні 25 томів дослідження, яке не мало аналогів, це неоціненна скарбниця, яка відтворювала тогочасні культурно-історичні реалії.

У вступі принц Рудольф пише: «Австро-Угорській монархії, незважаючи на проведені підготовчі роботи, бракує все ще етнографічної праці, яка б відображала найновіші сучасні наукові дослідження із залученням нових методів, праці, яка б захоплювала й повчала водночас, яка б відтворювала об'ємну картину нашої батьківщини та її народів. Освіта людей, які проживають у межах нашої монархії, є важливою справою не лише для освічених людей, а й практичною цінністю для того, щоб повсюди поширювати почуття патріотизму. Завдяки зростаючій кількості звернень до переваг і специфічних рис окремих етнічних груп та їхньої матеріаль-

ної залежності один від одного має суттєво посилитися почуття солідарності, яке повинно з'єднати всі народи нашої батьківщини» [22, S. 406]. Ці доброзичливі слова «з найвищої сторожової вежі» резюмують те, що частково вже відчувалося як проблема, яку намагалися вирішити.

Л. А. Штауфе було відомо про підготовку цього проекту і публікація його праці «Етнічні групи Буковини» (*Die Völkergruppen der Bukowina*) 1884 року справляє враження, що він намагався однозначно закріпити за собою позицію першості. У своєму заключному слові він наголошує: «Моя спроба є першою; я залишаю цей пріоритет за собою. До мене не було жодних попередніх робіт, які мені могли б принагідно служити дороговказами або які могли б якось змінити мої погляди <...> мізерність використовуваних мною даних впадає в око; вона повною мірою відповідає неготовності, яка виявляє себе в усіх наших буковинських реаліях». Однак наприкінці 80-х – на початку 90-х років XIX ст. ситуація повинна була змінитися. Нова генерація вже стала освіченою та активною. Якщо 1884 року Л. А. Штауфе самостійно проводив опис етнічних груп, то у виданому 1899 року (через два роки після його смерті) томі «Буковина» у змісті зазначено вже відомі імена. Так, у розділі «Фольклористика» щодо Румунії згадуються І. Г. Сбієра та С. Ф. Маріан, щодо рутенів – А. Манастирський, щодо гуцулів – Р. Ф. Кайндль, щодо липован, вірмен та циган – Д. Дан, а щодо німців, угорців і словаків – Й. Полек. Окрім того, до них додаються нові розділи: румунська мова та література (І. Сбієра), українська мова і література (Е. Калужняський) та німецька мова і література (Р. Волькан). Л. А. Симигинович-Штауфе обмежився лише коротким епосом місцевості Буковини [45, S. 277–278].

У вступі до книги «Етнічні групи Буковини» Л. А. Штауфе дозволяє собі вжити перебільшене порівняння, що про окремі ділянки Місяця знають більше, ніж про деякі видимі частини

«нашої любої матінки Землі» [43, S. 2]. Він стверджує, що коли йдеться про етнографічні й культурно-історичні відносини, це часто стає приводом для сміху. «За таких обставин, напевно, лише до обов'язків місцевої преси входило якомога повніше формувати правильне розуміння нашого суспільного життя і нашоствхуватися на хибні погляди, яких зараз скрізь повно і щодо країни і людей, і щодо соціальних, культурних та інших відносин нашої батьківщини Буковини» [43, S. 4].

Як у книзі Л. А. Штауфе «Етнічні групи Буковини», так і в томі «Буковина» із серії «Австро-Угорська монархія у слові і живопису» подано етнічну ситуацію на Буковині впродовж 1849–1919 років.

Л. А. Штауфе поділив свої описи етнічних груп за кількістю населення, чи, краще сказати, за автохтонними групами та тими, хто прийшов на цю територію: румуни, українці (руси́ни), гуцули, липовани, поляки, мадяри, вірмени, цигани, німці та євреї.

Майже всі статті опрацьовано за спільною схемою: короткий історичний огляд (принагідно звернено увагу на переселення, розташування районів проживання та кількість населення), антропологічні типи, одяг, будівництво хат, соціальний поділ, релігія, звичаї, передусім весілля, смерть, заботони, народна медицина, народні епічні розповіді, народні пісні, а також народний танець, стан освіти, літератури, преси і науки загалом. При цьому для кожного етносу він характеризує стан освітніх установ, називає найвідоміших та найвпливовіших людей, найважливіші газети, які здійснили і продовжують здійснювати вагомий внесок у дослідження про Буковину.

У розділі «Румуни» [43, S. 11–35] Л. А. Штауфе визнає пріоритет румунів на Буковині. Опрацьовуючи наведену схему, він подає багато відомостей про життя народу, демонструючи дивовижне знання всіх регіонів Буковини, і навіть визна-

чає різноманітні тенденції розвитку, які через етнографічну близькість, релігійну спільність, надлишок населення, змішані шлюби та інші фактори призводять до так званої денаціоналізації певних груп. Окрім значної кількості етнографічних і фольклористичних відомостей (зокрема, подано легенду про Бабу Докію [43, S. 30]), він наводить дані про музику, згадуючи також про схильність до імпровізації в співах. Повертаючись до розділу «Народна пісня» у своїй книзі «Румунські поеми...», Л. А. Штауфе описує дойну і танець хора. Пов'язані з його професійною діяльністю освіта і шкільна система завжди перебували в центрі його уваги. У випадку з румунами він розглядає стан тогочасної літератури та преси ²¹ і називає багато відомих імен.

Якщо порівняти цей розділ з розділом І. Г. Сбієри та С. Ф. Маріана в томі «Буковина» (із серії «Австро-Угорська монархія у слові і живопису») ²², то впадає в око, що вони використали майже таку саму схему. Однак їхні описи є детальнішими, повнішими, зі значною кількістю народних назв одягу, будинків, страв, мовних зворотів, характеристик танців та ігор тощо. Картину етнічних груп вони відтворюють виразніше та різноманітніше, проте у своїх розділах не висвітлюють стан освіти та культурного життя, яким у цій великій праці присвячено окремий розділ [38, S. 376–393].

Другий за обсягом розділ присвячено українцям (руси́нам, чи рутенам). Тут Л. А. Штауфе наголошує, що спостерігався великий вплив іммігрантів з Галичини, а також, що прибулі молоді хлопці на Буковині звільнялися від рекрутської повинності. Через вплив релігії Л. А. Штауфе відзначає (сам він був українцем, римо-католиком) поступову тенденцію до асиміляції в бік польської та румунської культур відповідно на півночі через римо-католицьку церкву, а на півдні через православну віру. Крім того, він зазначає, що служби в них відбуваються однією мовою, люди носять подібний одяг

та мають спільні звичаї – цю тенденцію він назвав «денаціоналізацією». Дуже вичерпно він описує національний одяг, звичаї та календарні обряди. Для викладу забобонів і народної медицини він використовує працю Г. Купчанка [35, S. 81–90; 38, S. 57 ff.].

Серед народних пісень Л. А. Штауфе виділяє думи, у яких співували переважно історичних осіб. Особливий внесок у збереження народної пісні українців здійснили Микола Устиянович (священик у Сучаві), Ісидор Воробкевич (Данило Млака) та Г. Купчанко.

Гуцули – це етнічна група, яка переважно відлюдно проживає в гірських лісах Карпат. Л. А. Штауфе повідомляє про кілька відвідин їхніх поселень і будинків, про їхні свята на основі власних спостережень. Він також зазначає, що завдяки вроді і статному вигляду гуцулів часто запрошують на офіційні свята, відкриття ярмарків та інші урочистості.

Липовани, яких через їхню віру було вигнано з Росії, теж знайшли свою батьківщину на Буковині. Л. А. Штауфе згадує про них ще 1866 року у своєму ескізі «Липовани на Буковині»²³. Хоча вони утворюють невелику групу, однак мають два розгалуження: старовіри, які не визнають священиків, і ті, хто їх приймає. За результатами свого спілкування з липованами Л. А. Штауфе зазначає, що загалом вони не мають особливої схильності до музики й танців. У своєму танці «Козачок» вони замінюють музику співом та свистом. Хоча автор і намагається всі характерні риси подавати позитивно, він із сумом зазначає, що дотепер лише один монах видав єдину газету «Старообрядець» (*Staro-obrjadek*) для старообрядців, яка через брак староросійського шрифту була надрукована лише в Коломиї.

Поляки, що, як і мадяри, проживають на Буковині, переїхали сюди у зв'язку зі своєю професійною діяльністю (купці), і насамперед через свою бюрократію. Унаслідок залежності від органів управління у Львові до 1848 року поляки

могли брати активну участь у громадському житті, з їхньої етнічної групи вийшли видатні особистості. Поляки мають неабияку схильність до набожності, а одним з найшанованіших свят для них є Великдень.

До найбільш ранніх іммігрантів належать угорці, які найбільше зберігають свою мову, одяг та звичаї. Л. А. Штауфе описує їх, використовуючи власний досвід та опитування. Головними їхніми заняттями є розведення худоби та оброблення землі. Щоб дитина засвоїла, доки сягають батьківські земельні володіння, батько їде з найстаршим сином на межу свого земельного наділу, де він дає йому добрячого прочухана, так що дитина більше ніколи не забуде, де та межа закінчується, – звичай, який по всій Європі часто згадується як «навчання межі», і до сьогодні подекуди побутує.

Один з розділів Л. А. Штауфе присвятив порівняно невеликій етнічній групі вірмен, які були здебільшого купцями, орендарями або торговцями кінями. У манері одягатися вони наслідували німців, і лише деякі консерватори зберегли свій східний зовнішній вигляд – з великим пієтетом носили вони одяг аж до п'ят. Деяким родинам завдяки достатку вдалося досягти високого соціального статусу на Буковині.

Розділу «Цигани» властива деяка романтика. Хоча, як зазначає Л. А. Штауфе, він і намагався опитувати циган, однак він повинен був скоритися їхньому хисту передрікання долі та продажу талісманів. Він також зупиняється на відмінностях і відносинах між осілими на Буковині та кочовими циганами. Особливе місце відведено хрестинам, на які хрещеними запрошують одного високопосадовця і одного вельможу. Незважаючи на те що Л. А. Штауфе апелює до виданої у Відні за два роки до цього у *Heimat* статті, у праці «Етнічні групи...» (*Völkergruppen...*) бракує, однак, текстів пісень.

Останні два розділи стосуються німців та євреїв. Про німців, зрозуміло, Л. А. Штауфе прагнув розповісти найбільше.

Спершу про їхнє прибуття до Буковини, їхні поселення, одяг, діяльність, школи, приказки, забобони, весілля та освячення храму тощо, а також про специфіку культурного життя.

Близькими до німців Буковини були євреї, які переважно переселилися з Галичини й мали тут певні привілеї. Вони поділялися на ортодоксальних та «осучаснених» євреїв. Останні перейняли загальнонімецькі звичаї та побут, їхню мову й одяг, тоді як ортодоксальні міцно трималися за традиції своїх дідів-прадідів. Це, звичайно, призвело до напруги в межах цієї групи і мало вплив передусім на їхню систему шкільної освіти. Л. А. Штауфе, судячи з усього, побував на багатьох весіллях, хрестинах, похоронах, які він вичерпно зміг описати.

Складно детальніше зупинитися на окремих розділах, про які ми тут сказали лише кілька ключових слів. Л. А. Штауфе оперує значною кількістю фактів, описів, назв. Окремі розділи стали для свого часу важливим джерелом інформації. Проте том «Буковина», який побачив світ у серії «Австро-Угорська монархія у слові і живопису», безперечно, за рахунок розділів про географію, історію, мову та літературу подає незрівнянно об'ємнішу картину тогочасного життя.

Л. А. Штауфе-Симигинович помер 1897 року в Чернівцях і це видання йому побачити не судилося.

ПРИМІТКИ

¹ У 1775 році Буковина перейшла з-під турецької влади до Австро-Угорщини і тривалий час нею керували зі Львова. У 1849 році тут було утворено окрему адміністративну одиницю – коронну землю у складі Монархії, у 1919 році ця територія відійшла до Румунії. У 1940 році північна частина, зі столицею в місті Чернівцях, відійшла до Радянського Союзу, і сьогодні є частиною України, а південь з містами Радівцями й Сучавою, а також славетними молдавськими церквами, які належать до світової культурної спадщини, складають північно-східну частину Румунії.

² *Staufe L. A.* Vorrede zu «Romanische Volksmärchen», 1852, ÖNB Cod 13571.

³ Там само.

⁴ *Bolte J.* Staufes Sammlung rumänischer Märchen aus der Bukowina // Zeitschrift des Vereins für Volkskunde / hrsg. K. Weinhold. – 9. Jg. – Berlin : A. Asher & Co. – S. 84–88 (висновки і коментарі), 179–181 (три тексти) – на основі віденського рукопису. Публікація всього рукопису: *Vasme populare din Bucovina. O colectie inedită // Colectia «Mythos» / ed. SAECULUM.* – București, 2010; у перекладі румунською Віоріки Йонеску-Нішков (Viorgia Ionescu-Nișcov); німецькомовні копії оригіналу та коментарі щодо історії написання належать Хельзі Штайн.

⁵ Й. Ашбах (1801–1872) з 1853 року – професор історії у Відні, з 1856 року – член Австрійської академії.

⁶ Австрійська національна бібліотека, відділ рукописів, од. зб. 274330 : лист Л. А. Симигиновича до К. Керрі, Відень, 11.7.1856 року.

⁷ Віденська міська бібліотека, од. зб. 64316 : лист Л. А. Штауфе до К. Е. Францоza, 10 липня 1866 року.

⁸ Програма римо-католицької нижчої гімназії у Брашові на 1858/1859 навчальний рік. – С. 36.

⁹ Віденська міська бібліотека, од. зб. 64324 : лист Л. А. Штауфе до К. Е. Францоza, Брашов, 18 вересня 1869 року («але після 11 років офіційного вигнання чи не є я серед своїх давно забутих?»).

¹⁰ Програма римо-католицької нижчої гімназії у Брашові на 1858/1859 навчальний рік. – С. 36.

¹¹ У 1849 році румунську мову й літературу було запроваджено Ароном Пумнулем як навчальні предмети в гімназії.

¹² *Rez G. Hurmuzaki // Foaea Sotietatii pentru literatura și cultura romanae in Bucovina.* – Cernați. – Vol. 1. – 1865. – S. 86–97. Див. також: Віденська міська бібліотека, од. зб. 64316 : лист Л. А. Симигиновича до К. Е. Францоza, Брашов, 10.7.1866 року. Гурмузакі ознайомилися з перекладом ще до його друку, опублікована у *Foaiа* критика суперечила попередньо висловленим позиціям. *Mathe Dr.* Romanische Poeten... // Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen / hrsg. Herrig, L. Verlag Westermann. – Braunschweig, XXL Jg., 1866. – Bd. 39. – S. 113–116. Рецензент вказує на відсутність біографічних відомостей про окремих авторів.

¹³ Віденська міська бібліотека, од. зб. 64312 : лист Л. А. Штауфе-Симигиновича до К. Ф. Францоza, Брашов, 11 лютого 1867 року, додаток ВІ 2-3.

¹⁴ Зокрема, згадується, що спадщина Л. А. Штауфе, яка залишилася в його доньки пані Симигинович-Ногі, при вступі російських

військ у Чернівці під час Першої світової війни була повністю знищена [41, s. 15].

¹⁵ Віденська міська бібліотека, од. зб. 643123 : лист Л. А. Штауфе до К. Е. Францоza, Брашов, 11 липня 1867 року.

¹⁶ *Czernowitzer Zeitung*. – 1880. – № 280; 1881. – № 222. Інші видання тепер недоступні, оскільки вказані номери газети мало представлені в бібліотеках.

¹⁷ Літературний додаток до газети *Czernowitzer Zeitung*. – 1882. – № 82.

¹⁸ У цьому самому джерелі на с. 407 зазначено, що К. Е. Француз залишається тим, хто досі найкраще написав про українську народну пісню у перекладі німецькою мовою.

¹⁹ С. 100–103; 110–113; с. 250 f., примітка 25, 28. Л. А. Штауфе посилається на свої «Легенди з Буковини» (*Sagen aus der Bukowina*), наприклад, с. 127. – № 120 «Смерть Добожа» (*Dobosz's Ende*).

²⁰ *Sbiera I. Die rumänische Literatur und Sprache // Die österreichisch-Ungarische Monarchie in Wort und Bild*. – Wien, 1899. – S. 381. У перекладі румунською: *Scurte observații asupra Bucovinei // Gazeta Bucovina*. – 1894. – V.

²¹ На с. 35 подано перелік румунських газет: *Amicul poporului* – газета об'єднання для популяризації народної освіти; *Candela* – церковний щомісячний журнал; *Aurora romana* – белетристичний журнал; *Steluta* – популярна газета.

²² Розділ «Румуни» (*Die Rumänen*). – С. 191–228.

²³ Надруковано в: *Illustrierte Deutsche Monatshefte*. – Westermann, Braunschweig. – N 9. – 1866. – S. 652–656.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. *Bârlea O. Istoria folclorică românești / ed. Enciclopedică română*. – București, 1974.

2. *Basmе populare din Bucovina. O colecție inedită // Colecția «Mythos» / ed. SAECULUM*. – București, 2010.

3. *Beck E. Bibliographie zur Landeskunde der Bukowina. Literatur bis zum Jahre 1965*. – München, 1966.

4. *Bibliografia românească modernă (1831–1918) / ed. Academiei*. – 1996. – Vol. IV (R–Z).

5. *Bolte J. Staufes Sammlung rumänischer Märchen aus der Bukowina // Zeitschrift des Vereins für Volkskunde / Hrsg. K. Weinhold*. – Berlin : A. Asher & Co, 1899. – 9. Jg.

6. *Brümmer F.* Lexikon deutscher Dichter des 19. Jahrhunderts. – Leipzig : Reclam, jun., 1896. – 4. Aufl. – Bd. 4.
7. Bukowiner Hauskalender. – Czernowitz, 1882. – Nr. 19.
8. Bukowiner Nachrichten. – 1896. – Nr. 2432–2433.
9. *Cerri G.* Allgemeine Deutsche Biographie. – Leipzig, 1903. – Bd. 47.
10. *Datcu I.* Dicționarul etnologilor români / ed. I. O. Saeculum. – București, 1998. – Vol. 2.
11. Die Bodenplastik der Bukowina. – Kronstadt, 1873.
12. Ein Brückenbauer als Bindeglied und Brückenschläger zwischen den Wiernern und den Bukowinern. (L. A. Staufe-Simiginowicz, ein Mittler zwischen dem Zentrum und der Peripherie) // Literarische Brückenbauer und Brückenstürzer. Deutschsprachige Autoren zwischen Sprachen und Kulturen 1850–1950 / Jassyer Beiträge zur Germanistik 11. – Jassy, 2007.
13. *Engel K., Pop D.* Culegerea de basme romnești a lui Zeyk János // Studii de istorie literară și folclor. – București, 1964. – S. 233–242.
14. *Fochi A.* Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc / ed. pentru literatura. – București, 1968. – Nr. 3857.
15. Illustrierte deutsche Monatshefte. – Westermann ; Braunschweig, 1866. – Nr. 9.
16. *Herrig L.* Verlag Westermann. – Braunschweig, 1866. – Bd. 39. – XXL Jg.
17. Hof- und Staatshandbuch (Schematismus) der Österreichisch-Ungarischen Monarchie, 1878–1898.
18. 100 Jahre Rose Ausländer. – Baltmannsweiler, 2002.
19. *Kaluźniacki E.* Die ruthenische Sprache und Literatur // Die Österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. – Wien, 1899.
20. *Klug A.* Ein verloren geglaubtes Büchlein von L. A. Staufe. – Czernowitz-Cernăuți, 1929.
21. *Klug A.* Ein verloren geglaubtes Büchlein von L. A. Staufe-Simiginowicz // Deutscher Kalender für die Bukowina. – Czernowitz, 1930.
22. *Kronprinz R.* Einleitung // Die Österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. – Wien : Verlag der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1887.
23. *Купчанко Г.* Деякі історико-географічні відомості про Буковину. – Київ : тип. М. П. Фрица, 1875.
24. *Lihaciu I.* Aufblühendes Leben im alten Czernowitz: zum kreativer Milieu einer Provinzmetropole // Spiegelungen. – 2006. – Bd. 1. – 1/55.
25. *Lihaciu I.* Die deutschsprachige Presse in der Bukowina, ein Medium der literarischen Produktion und Rezeption // Immer zurück zum Pruth. Dokumentation des Czernowitzer Symposiums, 2001.

26. *Lihaciu I.* Ein Dichter als Bindeglied und Brückenschläger zwischen den Wienern und den Bukowinern (Ludwig Adolf Staufe-Simiginowicz, ein Mittler zwischen dem Zentrum und der Peripherie) / Hrsg. Ph. Wascher. Literarische Brückenbauer und Brückenstürzer. Deutschsprachige Autoren zwischen Sprachen und Kulturen 1850–1950. – Nr. 11. – Jassyer Beiträge zur Germanistik. – Jassy, 2007.

27. *Mathe Dr.* Romanische Poeten... // Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen / Hrsg. L. Herrig, Verlag Westermann. – Braunschweig, 1866. – Bd. 39. – XXL Jg.

28. *Muşlea I.* Timotei Cipariu și literatura populară // Studii de istorie literară și folclor; перевидано в: Cercetări etnografice și de folclor. – București, 1971. – I. – S. 65–105.

29. *Nagl J. W., Zeidler J., Castle E.* Deutsch-österreichische Literaturgeschichte. Ein Handbuch zur Geschichte der deutschen Dichtung in Österreich-Ungarn. – Wien : Fromme. – 1914. – Bd. II. – S. 528–539.

30. *Nagl J. W., Zeidler J., Castle E.* Deutsch-österreichische Literaturgeschichte. – Wien : Fromme, 1935. – Bd. III.

31. *Obert F.* Das Ausland 1856–1858, (35 Märchen); Rumänische Märchen // Magazin für Geschichte, Literatur und alle Denk- und Merkwürdigkeiten. NF 1. – Kronstadt, 1859. – S. 112–121.

32. Reliefkarte der Bukowina. – Czernowitz : Verlag der Landesregierung, 1871.

33. *Rez G.* Hurmuzaki // Foaea Sotietatii pentru literatura și cultura romanea in Bucovina. – Cernauți, 1865. – Vol. 1.

34. Romania occidentalis – Romania orientalis. Volum omagial dedicat Prof. univ. Dr. / Festschrift für I. Taloş. Editat de A. Branda, I. Cuceu. Editura Fundației pentru Studii Europene. Editura Mega. – Cluj-Napoca, 2009.

35. Romanische Märchen aus der Bukowina // Zeitschrift für Mythologie und Sittenkunde, Göttingen / Hrsg. J. W. Wolf. – 1853. – Bd. 1. – S. 42–50, 469–472; 1855. – Bd. 2.

36. Romanischen Poeten in ihren originalen Formen und metrisch übersetzt von L. Simiginowicz-Staufe. – Wien, 1868. – P. XIII.

37. *Satco E.* Enciclopedia Bucovinei. – Suceava, 2004. – Vol. I.

38. *Sbiera I.* Die rumänische Literatur und Sprache // Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. – Wien, 1899.

39. *Schott A., Schott A.* Walachische Märchen. – Stuttgart ; Tübingen, 1845.

40. *Schuller Fr.* Schriftsteller-Lexikon der Siebenbürger Deutschenf. – Hermannstadt : Krafft und Drotlef, 1902. – Bd. IV. (Ergänzungsband zu J. Trausch: Schriftsteller-Lexikon oder biographisch-literarische Denkblätter der Siebenbürger Deutschen).

41. Separatum. – Czernowitz : Mühldorf, 1929.
42. *Sienerth St.* Österreichisches Biobibliographisches Lexikon. – Wien, 2004.
43. *Simiginowicz-Staufe L. A.* Die Völkergruppen der Bukowina. Ethnographisch-culturhistorische Skizzen. – Czernowitz, 1884.
44. *Simiginowicz-Staufe L. A.* Die Huzulen // Die Heimat. – Wien, 1883. – Nr. 8.
45. *Simiginowicz-Staufe L. A.* Landschaftliche Schilderung // Die österreichisch-Ungarische Monarchie in Wort und Bild. – Wien, 1899.
46. *Staufe-Simiginowicz L. A.* Die europäischen Wasserscheide. – Kronstadt, 1859.
47. *Taloş I., Brednich R.* (Hrsg.). Arthur und Albert Schott: Rumänische Volkerzählungen aus dem Banat. Märchen, Schwänke, Sagen. – Bukarest 1971, 1973, 1975, 1976.
48. *Taloş I.* Meşterul Manole, Contribuție la studiul unei teme de folclor european / Editura Minerva. – Bucureşti, 1973.
49. *Wurzbach C.* Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich. – Wien, 1878. – Bd. 37, k. k. Hof- und Staatsdruckerei. – (Reprint 2001).
50. Zigeunerleben und Zigeunerdichtung // Die Heimat. Illustriertes Familienblatt. – Wien : Verlags-Expedition der «Heimat», 1882. – VII Jg. Bd. 1.
51. *Ziegler von Blumenthal F.* Landesgeschichte: Seit der Besitzergreifung // Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. – Wien, 1899.
52. Zu den Anfängen des literarischen Pressewesens in der Bukowina // Zwischen dem Osten und dem Westen Europas (Marten-Finnis S.). – Dresden, 2005.
53. Zwei Bukowiner Geschichtsstudien. Festschrift zu Ehren der Eröffnung der k.u.k. Franz-Josephs-Universität in Czernowitz. – Czernowitz : Pardini, 1875.

SUMMARY

The article covers the biography and main scientific papers of Ludwig Adolf Staufe-Simiginowitsch, a writer, translator, ethnologist, journalist, a native of the former Austrian-Hungarian region of Bukovyna of the mid-to late XIXth century. Born in the family of a German and a Ukrainian in the region where Ukrainians, Germans and Romanians lived together, Ludwig Staufe felt his deep connection to both the Ukrainian and German peoples. He studied in Bukovyna, in Chernivtsi, then in Wien and Kronstadt, and worked as a teacher of German language, geography and history. Ludwig Adolf Staufe-Simiginowitsch was also known as a

journalist, who wrote in German about the traditions of the Ukrainians in Bukovyna. During his long-lasting journeys through the region he collected tales, songs and fairy tales narrated in the region, and printed them in German as the Brothers Grimm had done it before. Due to that activity he was treated as one of the first authors who showed his interest in the Romanian and Ukrainian tales and legends of Bukovyna, in traditions and rites of the ordinary people from the region.

His scientific paper about ethnic groups of the Bukovyna region *Bevölkerungsgruppen der Bukowina* (1884) included ethnographical information and description of traditions and rites of people, who lived in Bukovyna, analysis of folk material. He drew parallels between the motifs of the European folklore and the folk knowledge which he had documented in Bukovyna. He compared folklore of different ethnic groups which lived in the region and made conclusions about the folk traditions of different people from Bukovyna. In his research, he tried to be an unbiased spectator while describing the history, location, religion, physiological peculiarities, clothes, houses, social diversification, traditions, traditional medicine, folk songs and tales, as well as folk dances and music, level of education, literature, national newspapers and development of science of peculiar ethnical groups that lived in the region of Bukovyna at that time.

Keywords: Ludwig Adolf Staufe-Simiginowitsch, Crown Land *Bukovyna*, Austrian-Hungarian monarchy, folk prose, identity, regional specificity.

Переклад з німецької Л. В. Гайдученко